

З М І С Т

СУСПІЛЬСТВО Й СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА ПАРАДИГМА	4
<i>Петрочко Ж. В.</i> КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ ЯК СТРАТЕГІЯ Й ТАКТИКА ДІЙ В ІНТЕРЕСАХ ДІТЕЙ	4
<i>Пігіда В. М.</i> ПРОБЛЕМА ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	12
СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА Й СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ	18
<i>Тименко М. М.</i> СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В СЕРЕДНЬОМУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	18
<i>Шабанов В. П.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ФАКТОРИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ	24
<i>Рижанова А. О.</i> СУЧАСНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	27
<i>Бєлецька І. В.</i> СПЕЦИФІКА ДОЗВІЛЛЯ В ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	35
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ	40
<i>Афанасьєва В. В.</i> СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ НА ОСНОВІ ГУМАНІЗМУ	40
<i>Кушнар'єв С. В.</i> НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ Й РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ	47
<i>Горенко С. С.</i> СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧЕСКІЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ СОТРУДНИКОВ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	55
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З СІМ'ЄЮ	60
<i>Кутнякова І. С.</i> СІМ'Я ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ	60
<i>Отрощенко Н. Л.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ Й БАТЬКІВ ЩОДО ПИТАНЬ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ	66
<i>Тунтуєва С. В.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОК, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД НАСИЛЬСТВА В СІМ'І	72
<i>Постолук Г. І.</i> ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВІДМОВ МАТЕРІВ ВІД НЕМОВЛЯТ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	76
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА	84
<i>Краснова Н. П.</i> ЕТИКА СТАВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО СВОЄЇ ПРАЦІ	84
<i>Ларіонова Н. Б.</i> ПРАКТИКА ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ	93

ПРАКТИКА ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Ключову роль у професійному становленні індивіда відіграє професійне навчання як особлива форма соціального регулювання й супроводження професіоналізації особистості. Для професії «соціальний педагог» створення споживчих вартостей, представлених соціальними послугами, не є кінцевою метою професійної дії, а скоріше засобом соціальної допомоги тим індивідам, яким вони надані й завдяки яким суспільство відтворює особистість, здатну до активного функціонування в найрізноманітніших сферах соціальної практики, до виконання соціальних ролей і функцій, що, у свою чергу, є внеском у збереження й розвиток суспільства. Усе це вимагає окремих досліджень становлення майбутніх соціальних педагогів у професійному навчанні.

В останнє десятиліття значно активізувалися дослідження процесу підготовки соціальних педагогів, а саме: особливості формування спеціаліста в системі вищої освіти – В. Бочарова, Л. Міщик, А. Капська. І. Козубовська, О. Пічкарь, Д. Добра, В. Сагарда, Р. Куличенко, Ю. Льоніна, Є. Холостова, М. Шмельова; багаторівнева підготовка соціальних педагогів – М. Дронь; практичні аспекти професійної підготовки – В. Симонович; педагогічні умови формування професійно-етичної культури – О. Пономаренко; підготовка соціального педагога до роботи в умовах оздоровчого табору – Л. Пундик; питання готовності до професійної діяльності – В. Сластьонін. Але ці дослідження не вичерпують усіх питань щодо основ підготовки спеціалістів нової генерації, особливо це стосується такої ланки, як навчальна практика.

Метою статті є обґрунтування особливого місця практики в професійному навчанні майбутніх соціальних педагогів та працівників як фактора оптимізації їхнього професійного становлення.

Основною формою навчання для студентства, за твердженням А.А. Вербицького, є знаково-контекстне, у якому основною одиницею змісту професійного навчання є не порція інформації або задача, що вирішується за певним зразком, а проблемна ситуація, яка передбачає включення продуктивного мислення студента [1]. При цьому «система професійно-подібних ситуацій дозволяє, дотримуючись сюжетно-технологічної канви діяльності, що моделюється, розгортати зміст освіти в динаміці, створювати можливості інтеграції знань усіх відповідних наукових дисциплін як засобу розв'язання цих ситуацій» [2, с. 58].

А.А. Вербицький виділяє три базові форми навчальної діяльності студентів: власне навчальні (наприклад, лекція, семінар); квазіпрофесійні (ділова гра й інші ігрові форми); навчально-професійні (науково-дослідна робота студентів, підготовка дипломного проекту, практика й т.п. форми діяльності) [1]. З переходом від однієї базової форми діяльності до інших студенти одержують усе більше розвинену практику застосування навчальної й наукової інформації у функції засобу здійснення зазначених форм діяльності, опановуючи реальним професійним досвідом, отримуючи можливість природного входження в професію.

При цьому головна відмінність практики від інших форм навчальної, у тому числі й навчально-професійної, діяльності майбутніх соціальних педа-

гогів та працівників – це реалізація в реальних умовах професійної діяльності, що вимагає від студента оперувати не ідеальними зразками «клієнт», «спеціаліст», «соціальна ситуація» тощо, у яких відсутні «зайві», «другорядні» характеристики (чого не буває в реальному житті), і якими легко керувати тому, що, по-перше, об'єкти професійних дій «неживі», тобто не можуть здійснювати своє вибіркове ставлення до професійних намагань спеціаліста й «чинити їм опір», заважати реалізації професійних дій своєю індивідуальністю й можливою непередбачуваністю вчинків, і, по-друге, ідеальні ситуації провакують використання типових підходів для свого вирішення (при цьому критерієм правильності підходу є його теоретична обґрунтованість, а не результативність професійних дій, що вимагається в реальній практиці від спеціалістів соціальної сфери).

Відрізняється практика й змістом діяльності як такої. Якщо у власне навчальній діяльності здійснюються головним чином передача й засвоєння інформації; у квазіпрофесійній – моделюються цілісні фрагменти виробництва, їх предметно-технологічний і соціально-рольовий зміст; то в практиці як навчально-професійній формі студент здійснює дії й вчинки, що відповідають нормам власне професійних і соціальних відносин фахівців, які вступають (у процесі колективно-розподільної праці) у міжособистісні взаємодії й спілкування.

Саме завдяки практиці в силу зазначених вище особливостей засвоєні в навчанні знання, уміння, навички виступають уже не як предмет навчальної діяльності, а як засіб діяльності професійної.

Узагальнення психолого-педагогічної літератури дозволяє виділити в професійному становленні особистості як системному процесі такий аспект, як професійна соціалізація-професійна індивідуалізація. Таке виділення цілком логічне, оскільки професія є по суті нормативно зафіксованою соціальною роллю, яка має певний статус і престижність.

З точки зору К.А. Альбуханової-Славської, механізми соціалізації-індивідуалізації розкриваються через аналіз рішення суб'єктом соціальних завдань, які до нього висуваються, при цьому соціальне завдання трактується як «форма специфічного включення індивіда в дійсність, це форма організації, обмеження й одночасно актуалізації його активності... Завдання є формою включення особистості в соціальну діяльність. З одного боку, зміст завдання включає соціально-типові умови й вимоги суспільно необхідної діяльності, адресовані саме особистості, з іншого, — особистість так чи інакше ставиться до завдання, і саме це ставлення визначає засіб включення в рішення завдання, а далі й засіб здійснення й регуляції» [3, с.186 – 187].

Початок професійного навчання ставить студента в ситуацію соціального завдання, але соціальна діяльність, у яку він включається, — освітня. Уведення в освітній простір практики в реальних умовах професійної дійсності додає ще одне соціальне завдання – навчально-професійне. Якщо таке введення відбувається вже на початку професійного навчання, носить масштабний і системний характер, супроводжується ускладненням ситуації й збільшенням самостійності суб'єкта діяльності, то професійна соціалізація йде спочатку паралельно з освітньою, а пізніше підпорядковує останню, що забезпечує зміну академічної готовності до професійної діяльності на власне професійну готовність, забезпечує професійну адаптацію ще до початку самостійної професійної діяльності.

Регулюючий вплив професійної соціалізації на процес становлення про-

фесіонала проявляється, по-перше, через висування системи вимог до людини як реального чи потенційного учасника суспільного виробництва й, по-друге, через стимулювання активності особистості в напрямку максимальної відповідності цим вимогам.

У власне навчальній діяльності до студента доводиться певна професіограма як «зведення знань про професію й про систему вимог, що висуваються до людини тієї чи іншої спеціальності, професії чи їхньої групи» [4, с. 36 – 37]. Ці знання дають студенту змогу створити доволі узагальнені уявлення про зміст засвоєваної професійної діяльності, умови її реалізації, критерії оцінки її ефективності тощо. Практика конкретизує ці знання, поглиблює та розширює їх, а головне – персоніфікує завдяки безпосередній участі в професійній діяльності, примірюванню існуючих еталонних вимог до себе як до майбутнього спеціаліста.

Опосередкування еталонних вимог через систему вимог реальних, що висуваються до студента під час практики з боку академічних керівників, керівництва й спеціалістів установи, де проходить практика, клієнтів сприяє засвоєнню соціальних системних якостей професіонала, до яких слід віднести систему цінностей, установок, потреб, бажань, переконань, характерних для цієї професійної спільноти і які є основою для формування індивідуальних системних якостей конкретного представника цієї спільноти [3, с.38].

Проблема соціалізації пов'язана з питанням про інститути соціалізації, під якими розуміють «систему спеціально створених або таких, що склалися природно, установ і органів, функціонування яких спрямовано на розвиток індивідів, перш за все шляхом освіти й виховання» [4, с.34]. Практика в професійній соціалізації об'єднує зусилля двох інститутів соціалізації – вищого навчального закладу й установи, що виступає в якості бази практики, через яких на соціалізацію індивіда впливають інститут освіти й інститут соціальної роботи, що безумовно збагачує професійну соціалізацію студентів. Існуючі при цьому розбіжності вимог і механізмів впливу на розвиток індивіда при правильному їх використанні створюють протиріччя як діалектичну основу для розвитку суб'єкта навчально-професійної діяльності.

Вочевидь, що соціалізація як форма соціального регулювання, супроводження становлення професіонала має суттєвий вплив на цей процес. Однак цей вплив залежить від ступеня прийняття індивідом професіоналізації як завдання, розуміння її ролі, наявності в індивіда певних якостей. Тут ми маємо справу з професійною індивідуалізацією, яку можна визначити як «прямий або опосередкований (регуляторний) вплив індивідуальності особистості на процес її професіоналізації, а також формування видів активності» й основними феноменами якої є індивідуальний спосіб і індивідуальний стиль діяльності й професіоналізації в цілому [4, с.38].

Практика актуалізує механізми соціального порівняння й рефлексії й тим самим створює умови для виявлення й адекватного розуміння своєї індивідуальності майбутніми спеціалістами, а за умови ефективного педагогічного впливу – усвідомленого й цілеспрямованого використання в побудові індивідуальної освітньої й професійної траєкторії розвитку особистості.

Таким чином, практика як особлива форма навчально-професійної діяльності відрізняється умовами реалізації й змістом, характером і спрямованістю активності особистості студентів, забезпечує системний, принципово якісний її розвиток. Інтеграція освітнього й професійного простору робить практику найбільш ефективною порівнянно з іншими видами навчальної, у тому числі навчально-професійної, діяльності, оскільки завдяки такій інтег-

рації навчальні завдання полягають не у вирішенні хай навіть і професійно, але все ж таки штучно змодельованої проблемної ситуації, а як реальні проблемні факти професійної діяльності в природній єдності предметно-технологічного та соціально-рольового змісту, що створює потребу й можливість інтеграції знань, умінь, навичок та особистісно-професійних якостей.

Це дозволяє визначити її місце як фактора оптимізації професійного становлення майбутніх спеціалістів соціальної сфери, невід'ємної умови, яка забезпечує якісний стрибок у розвитку індивіда, а також виділити таку її інтегративну функцію, як системоутворювальна – саме в практиці відбувається формування особистості професіонала як цілісного утворення в єдності знань, умінь та навичок, професійно-важливих якостей та ціннісних установок.

Література

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе : Контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1991. – 160 с.

2. Педагогика профессионального образования : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / Е. П. Белозерцев, А. Д. Гонеев, А. Г. Пашков и др.; под ред. В. А. Слостенина. – М. : Изд. Центр «Академия», 2004. – 368 с.

3. Альбуханова-Славская К. А. Диалектика человеческой жизни / К. А. Альбуханова-Славская. – М. : Высш. шк., 1977. – 180 с.

4. Поваренков Ю. П. Психологическое содержание профессионального становления человека / Ю. П. Поваренков. – М. : Изд-во УРАО, 2002. – 160 с.

5. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : монографія / В. А. Поліщук ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль : ТНПУ, 2006. – 424 с.

* * *

Ларионова Н. Б. Практика як фактор оптимізації професійного становлення майбутніх соціальних педагогів

Стаття присвячена аналізу особливого місця практики в професійному становленні майбутніх соціальних педагогів, обґрунтуванню її системоутворювальної функції в цьому процесі.

Ключові слова: практика, навчально-професійна діяльність, професійне становлення.

Ларионова Н. Б. Практика как фактор оптимизации профессионального становления будущих социальных педагогов

Статья посвящена анализу особого места практики в профессиональном становлении будущих социальных педагогов, обоснованию ее системообразующей функции в этом процессе.

Ключевые слова: практика, учебно-профессиональная деятельность, профессиональное становление.

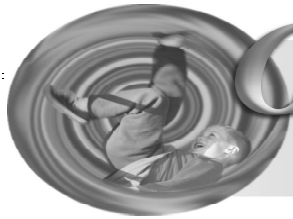
Larionova Nataliya. Practice as the factor of optimization of the professional becoming of future social teachers.

The ground of the special place of practice is the purpose of the article in professional teaching future social teachers and its system-obrazuyushaya function in the process of the professional becoming.

Keywords: practice, educational-professional activity, professional becoming.

Стаття надійшла до редакції 19.06.2009 р.

Прийнято до друку 27.11.2009 р.

Соціальна педагогіка: теорія та практика

Заснований у 2003 році.

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 14440-34/11ПР від 14.08.2008 р.
Виходить чотири рази на рік
українською, англійською
та російською мовами.

Журнал внесений
до переліку наукових
фахових видань України
(педагогічні науки).
Постанова президії
ВАК України
від 14 жовтня 2009 р.
№ 1-05/4

Засновник і
видавець —
Державний заклад
«Луганський
національний
університет
імені Тараса Шевченка»

Підписано до друку рішенням Вченої ради
ЛНУ імені Тараса Шевченка (протокол № 4 від 27.11.2009 р.)

Головний редактор: Харченко С. Я.

Редакційна колегія:

Бех І. Д., доктор психологічних наук, академік АПН України;
Ваховський Л. Ц., доктор педагогічних наук;
Зверєва І. Д., доктор педагогічних наук;
Капська А. І., доктор педагогічних наук;
Коваль Л. Г., доктор педагогічних наук (США);
Курило В. С., доктор педагогічних наук, член-кореспондент АПН України;
Лактіонова Г. М., доктор педагогічних наук;
Міщик Л. І., доктор педагогічних наук;
Муравйова-Апостол Е. (Швейцарія);
Песоцька О. П., кандидат педагогічних наук (заступник головного редактора);
Хриков Є. М., доктор педагогічних наук;
Чиж О. Н., доктор педагогічних наук.

РЕДАКЦІЙНІ ВИМОГИ

до оформлення статей для науково-методичного журналу «Соціальна педагогіка: теорія та практика»

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Стаття повинна супроводжуватися рецензією відповідного фахівця (доктора, професора).

Для оперативного зв'язку редактора з авторами слід супроводжувати статтю відомостями про автора, де повинні бути повністю вказані прізвище, ім'я, по батькові, посада, учений ступінь, учене звання автора, поштова адреса, службовий і (або) домашній телефон.

Стаття подається роздрукованою на папері в одному примірнику з обов'язковим додатком диска, перевіреного на відсутність вірусів. Формат копії файлу — RTF.

Рукопис статті (не більше 15 сторінок) друкується на аркушах формату А4 кеглем 14 гарнітурою Times New Roman. Для підготовки рукопису, як правило, використовується текстовий процесор MS Word 6.0–7.0 (Під Windows 95). Поля: верхнє — 2 см, нижнє — 2 см, лівє — 3 см, правє — 1,5 см. Міжрядковий інтервал — полуторний.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний).

Посилання на цитовані джерела подаються у квадратних дужках після цитат. Перша цифра — номер джерела в списку літератури, що додається до статті, друга — номер сторінки, наприклад: [1, с. 21].

Література й при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова «Література» в порядку цитування й оформлюються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог, що висуваються при оформленні кандидатської або докторської дисертації. Бібліографічні джерела подаються з абзацу; ім'я автора (або перше слово назви) виділяється жирним. Зразок оформлення літератури:

Література

- 1. Безпалько О. В.** Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи : монографія / О. В. Безпалько. — К. : Наук. світ, 2006. — 363 с.
- 2. Стишов О. А.** Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / Олександр Анатолійович Стишов. — 2-ге вид., переробл. — К. : Пугач, 2005. — 388 с.
- 3. Бурдіна С. В.** Система підготовки магістрів управління освітою у вищих навчальних закладах США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.06. «Теорія і методика управління освітою» / С. В. Бурдіна. — Луганськ, 2008. — 20 с.
- 4. Рижанова А. О.** Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Рижанова Алла Олександрівна. — Луганськ, 2005. — 442 с.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 8 рядків українською, російською та англійською мовами із зазначенням прізвища, імені та по батькові автора, назви статті та ключовими словами (3–5 термінів).

Статті, що не відповідають установленим вимогам оформлення й подання, не розглядаються й не публікуються. Редакція зберігає за собою право на редагування та скорочення статей.

Здано до склад. 27.10.2009 р. Підп. до друку 27.11.2009 р. Формат 60x84¹/₈. Папір офсет.
Гарнітура Arial Суг. Друк офсет. Ум. друк. арк. 11,39. Наклад 500 прим. Зам. № 151.

Видавництво Державного закладу

«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, 2. Тел./факс: (0642) 58-03-20.

Обкладинка надрукована «Поліграфічний центр «Максим»

91011, м. Луганськ, вул. Челюскінцев, 16-а.